

Polskie tradycje Bożonarodzeniowe

Amelia Gąsior Vla

Wigilia Bożego Narodzenia

Wigilia tzw. „czuwanie” pierwotnie oznaczała straż nocną i oczekiwanie. W słowniku kościelnym nazywa się tak dzień poprzedzający większe święto. Dawniej w każdą wigilię obowiązywał post. Do stołu wigilijnego siadano, gdy zabłysła pierwsza gwiazda. Miała ona przypominać Gwiazdę Betlejemską prowadzącą pasterzy i magów do Betlejem.

W polskiej tradycji to ojciec rodziny lub najstarszy wiekiem rozpoczynał wieczerzę modlitwą, odczytaniem opisu narodzenia Pańskiego z Ewangelii św. Łukasza. Następnie dzielono się opłatkiem i składano sobie życzenia. Pod choinką ustawia się często żłóbek, dla upamiętnienia narodzenia Pana Jezusa w Betlejem. Układa się pod nią także prezenty dla najbliższych.

Obyczaje Wigilijne

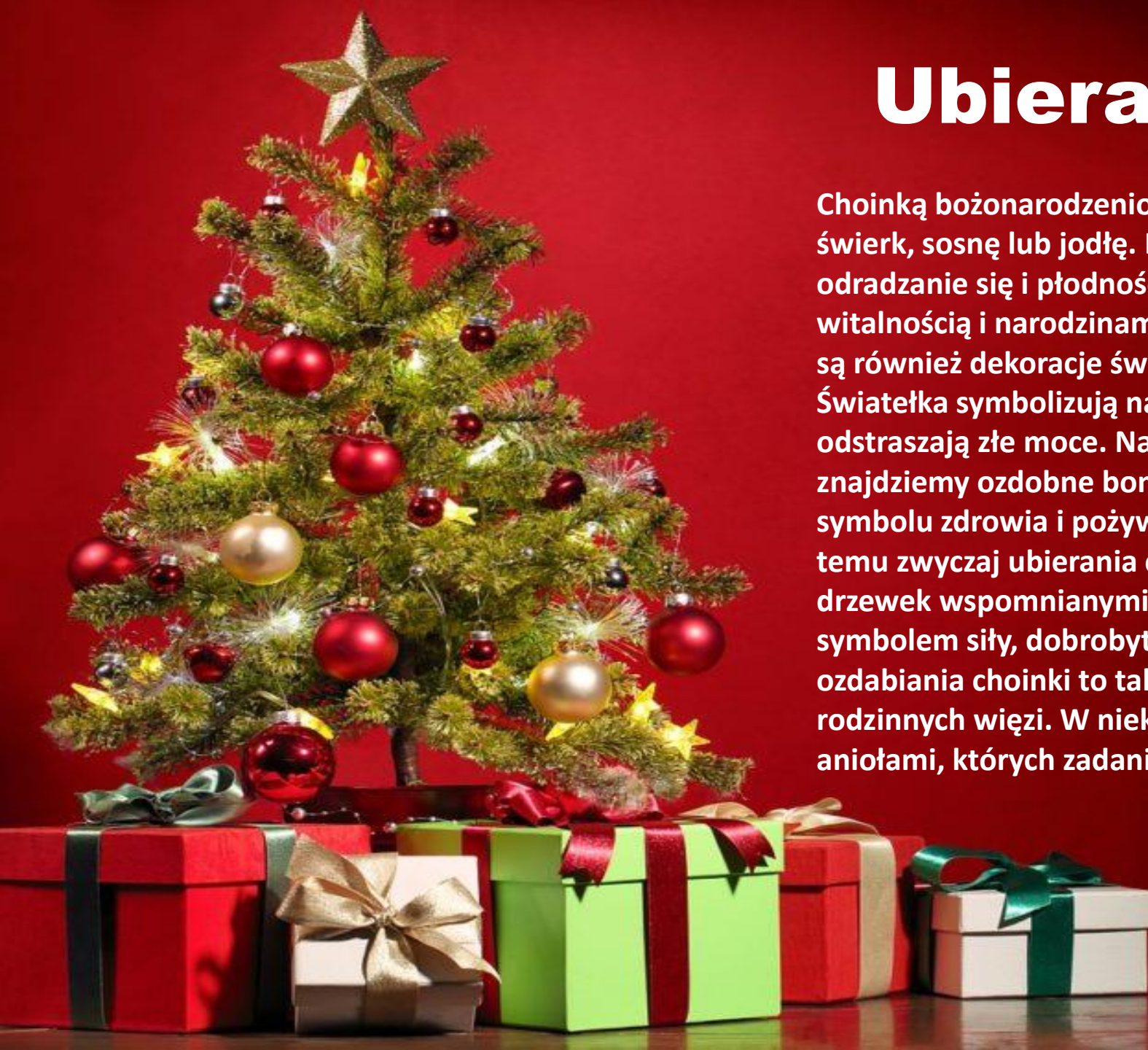
Wigilia w polskiej obyczajowości jest świętem rodzinnym. Podobnie jak w Polsce Wigilię obchodzi się na Litwie, na Białorusi, na Ukrainie wśród katolików łańskich, w Czechach i na Słowacji. Nieznany poza terenami dawnej Rzeczypospolitej jest zwyczaj łamania się opłatkiem.

Po wigilii katolicy udają się tradycyjnie na pasterkę. Pasterka jest pamiątką z pierwszych wieków chrześcijaństwa, kiedy nabożeństwa nocne należały do stałej praktyki Kościoła. Pierwsze Msze św. o północy 24 grudnia sprawowano w Betlejem. W Rzymie zwyczaj ten znany był już za czasów papieża Grzegorza I Wielkiego, pasterkę odprawiano przy żłóbku Chrystusa w bazylice Matki Bożej Większej. Charakter tej liturgii tłumaczą pierwsze słowa invokatorium, wprowadzenia do Mszy: „Chrystus narodził się nam. Oddajmy mu pokłon”.

Ubieranie choinki

Choinką bożonarodzeniową nazywamy ozdobione drzewko iglaste – świerk, sosnę lub jodłę. Drzewko świąteczne symbolizuje życie, odradzanie się i płodność, a kolor zielony jest utożsamiany z nadzieją, witalnością i narodzinami. Oprócz symboliki drzewka nie bez znaczenia są również dekoracje świąteczne, jakimi przystrajamy choinkę. Światółka symbolizują narodziny Jezusa, wskazują drogę, chronią dom i odstraszać złe moce. Na współczesnych choinkach najczęściej znajdziemy ozdobne bombki, których kształt nawiązuje do jabłek – symbolu zdrowia i pożywienia dla duchów zmarłych. Kilka wieków temu zwyczaj ubierania choinki obejmował właśnie przystrajanie drzewek wspomnianymi jabłkami, a także orzechami, które miały być symbolem siły, dobrobytu i udanego pożycia małżeńskiego. Zwyczaj ozdabiania choinki to także zakładanie łańcuchów będących znakiem rodzinnych więzi. W niektórych domach wciąż ozdabia się choinki aniołami, których zadaniem jest opieka nad domem.

Dwanaście potraw

Kiedyś na wigilijną kolację przygotowywano siedem potraw, które symbolizowały liczbę dni w tygodniu. Siódemka symbolizuje także doskonałość oraz całość. Tę niepisaną tradycję kultywowano przede wszystkim w ubogich rodzinach, których zwyczajnie nie było stać na przygotowanie większej liczby dań na Wigilię. Po jakimś czasie zaczęto kłaść na stole dziewięć potraw wigilijnych, czyli tyle, ile jest chórów anielskich.

Później liczba dań zmieniała się po raz kolejny i zaczęła wynosić dwanaście. Tak zostało do dzisiaj. Liczba ta oznaczała dla naszych przodków przede wszystkim bogactwo, ponieważ nie wszystkich było stać na taką liczbę dań. Niektórzy uważali również, że powinno się przygotować na Wigilię 12 potraw, bo tyle było apostołów podczas ostatniej wieczerzy.

Jakie potrawy powinny się znaleźć na Wigilijnym stole?

Na stole wigilijnym powinny się znaleźć takie potrawy jak:

Ryba-jako przypomnienie o chrzcie, zmartwychwstaniu i nieśmiertelności Jezusa,

Barszcz czerwony lub zupa grzybowa- zupa gotowana na burakach. Jako symbol wierzenia i długiego życia,

Pierogi z kapustą-zgodnie z tradycją powinny znaleźć się na wigilijnym stole,

Kapusta-jako symbol życiodajnej siły,

Grzyby-jako symbol ulegania pokusom oraz połączenia się ze światem zmarłych,

Potrawy wykonane z maku-jako symbol obfitości,

Orzechy-jako symbol bogactwa,

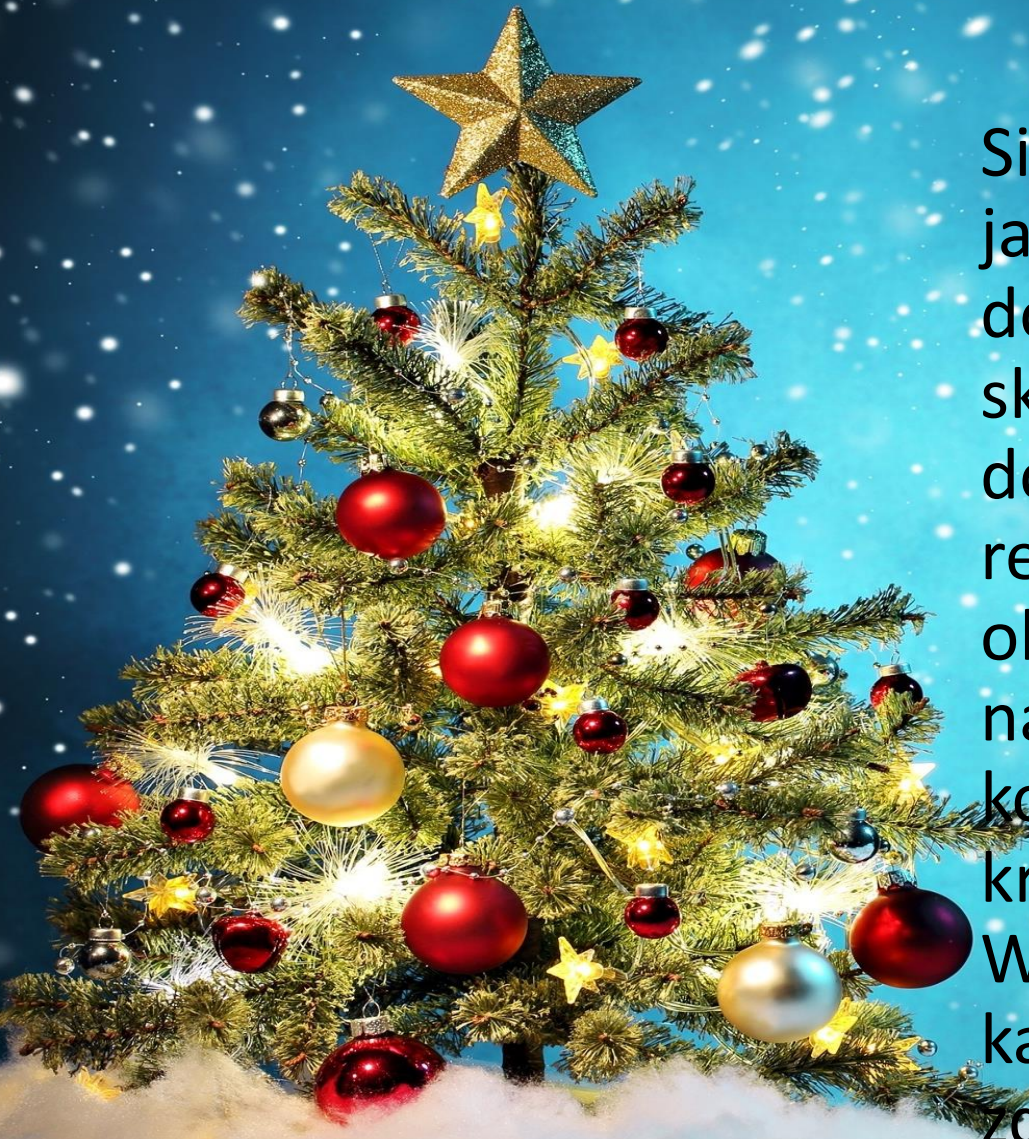
Owoce-jako symbol ziemi i wieczności,

Śledzie-jako symbol postu i oczekiwania,

Piernik-jako symbol dobrobytu,

Kompot z suszu-jako symbol długowieczności, miłości i zdrowia,

Sianko pod obrusem

Sianko pod obrusem symbolizuje ubóstwo, w jakim narodził się Jezus, a biały obrus nawiązuje do jego szatek. Sianko jest symbolem skromności, lecz ma sprowadzić również dobrobyt na domowników. W niektórych rejonach Polski wyciąga się źdźbła siana spod obrusa. Osoba, która wyciągnie proste, najdłuższe źdźbło, będzie miała powodzenie w kolejnym roku. Ta, która wyciągnie połamane, krótkie źdźbło, może spodziewać się kłopotów. W dawnych czasach siankiem z wigilijnego stołu karmiono potem zwierzęta, aby chowały się w zdrowiu.

Dodatkowe miejsce przy stole

Wigilia świąt Bożego Narodzenia obfituje w przesady, które rzekomo posiadają niezwykłą moc. Zazwyczaj mają one swój początek w dawnych, lokalnych wierzeniach pogańskich. Do niedawna wierzono, że na wieczerzy wigilijnej pojawiają się dusze zmarłych. Właśnie dla takiego "przybysza z zaświatów" zostawiano wolne miejsce przy stole - zwyczaj ten przypuszczalnie przetrwał do dzisiaj jako puste miejsce pozostawione dla niespodziewanego przybysza.

Mówi się również o tym, że tradycja bożonarodzeniowa związana z pozostawianiem miejsca i nakrycia dla wędrowca jest pozostałością ze słowiańskich wierzeń, gdzie nietkniętą część jedzenia zostawiało się dla duchów przodków.

Dzielenie się opłatkiem

Opłatek wigilijny jest symbolem pojednania i przebaczenia, znakiem przyjaźni i miłości. Dzielenie się nim na początku wieczerzy wigilijnej wyraża chęć bycia razem. Symbolika chleba ma jeszcze inny wymiar: należy być jak chleb dobrym i jak chleb podzielny.

Wierzono też, że każdy, kto w Wigilię dzieli się opłatkiem, przez cały rok nie zazna głodu i będzie mógł chlebem lub inną strawą podzielić się z ubogimi.

Skąd wziął się zwyczaj dzielenia się opłatkiem w Wigilię?

Tradycja łamania się opłatkiem swoje korzenie ma w pierwszych wiekach chrześcijaństwa. Nie miała początkowo związku z Bożym Narodzeniem, była symbolem komunii duchowej członków wspólnoty. Zwyczaj błogosławienia chleba nazywano eulogiami. Z czasem na wigilijną mszę przynoszono chleb, który błogosławiono i którym się dzielono. Zabierano go też do domów dla chorych, czy tych, którzy z różnych powodów nie byli w kościele, przesyłano krewnym i znajomym. Dzielenie się opłatkiem w Wigilię ma swoją symbolikę w wymiarze nie tylko duchowym: sama materia opłatka: "chleb", podkreśla również doczesny charakter życzeń. W podtekście tego życzenia jest nawiązanie do modlitwy Ojcze Nasz: oby nam go nie zabrakło (chleba naszego powszedniego...).

Śpiewanie kolęd

Śpiewanie kolęd nie ma większej symboliki. Jest to po prostu bożonarodzeniowa tradycja, dzięki której stworzymy jeszcze bardziej świąteczny klimat. Melodie towarzyszące nam co roku przypominają, co tak naprawdę ważne jest w tych świątecznych dniach, a wspólne kolędowanie z rodziną sprawia, że w domu gości jeszcze więcej radości. Poprzez śpiewanie pieśni religijnych możemy także wyrazić swoją wdzięczność oraz potraktować to jako pewnego rodzaju modlitwę.

